



در آمدی بر

طراحی و بهسازی با اتعای فرسوده و تاریخی

(با تاکید بر سامان مبدائی تبریز)

دکتر جواد حاجی علی زاده

عضو هیئت علمی دانشگاه فرهنگیان

مهندس نسرين دنيا فر

دانش آموخته طراحی شهری



سازمان اسناد و کتابخانه ملی
جمهوری اسلامی ایران

سرشناسه	: حاجی‌علیزاده، جواد، ۱۲۵۲ -
عنوان و نام پدیدآور	: درآمدی بر طراحی و بهسازی بافت‌های فرسوده و تاریخی (با تأکید بر سامان میدانی تبریز) / جواد حاجی‌علی‌زاده، نسرین دنیافر
مشخصات نشر	: تهران: انتشارات اساتید دانشگاه: پاد عارف، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	: ۱۹۰ ص.
شابک	: 978-600-6829-46-1
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه.
موضوع	: نوسازی شهری -- ایران -- تبریز
موضوع	: Urban renewal -- Iran -- Tabriz
موضوع	: نوسازی شهری
موضوع	: Urban renewal
شناسه افزوده	: دنیافر، نسرین، ۱۲۵۲ -
رده بندی کنگره	: NA۹۰۵۲ /:۸۹۲ ۱۳۵۰
رده بندی دیویی	: ۷۱۱.۰۶ ۲۲
شماره کتابشناسی ملی	: ۵۰۶. ۲

درآمدی بر طراحی و بهسازی بافت‌های فرسوده و تاریخی

تألیف: دکتر جواد حاجی‌علی‌زاده - مهندس نسرین دنیافر

ناشر: انتشارات اساتید دانشگاه

ناشر همکار: انتشارات یاد عارف - به‌ار - منگان

نوبت چاپ: اول

سال چاپ: زمستان ۱۳۹۶

تیراژ: ۱۰۰۰ جلد

قیمت: ۲۵۰۰۰۰ ریال

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۸۲۹-۴۶-۱

تلفن انتشارات: ۰۹۱۲۴۳۴۲۷۴۱ همراه ۰۲۱-۶۶۴۰۱۸۷۸-۶۶۴۰۵۰۷۳

فهرست

پیشگفتار.....	۹
فصل اول: بافتهای فرسوده و تاریخی.....	۱۱
مقدمه.....	۱۲
مساله بافتهای فرسوده شهری.....	۱۲
اهمیت مطالعه بافتهای فرسوده.....	۱۴
فرسودگی و بانی.....	۱۵
بافت های فرسوده شهری.....	۱۶
بافت های بارز تاریخی در ایران.....	۱۶
انواع فرسودگی.....	۱۸
الف- فرسودگی کالبدی.....	۱۸
ب- فرسودگی کارکردی.....	۱۸
ج- فرسودگی در تصویر ذهنی.....	۱۹
د- فرسودگی رسمی و قانونی.....	۱۹
ه- فرسودگی مکانی.....	۲۰
و- فرسودگی اقتصادی.....	۲۰
ی- فرسودگی مالی.....	۲۱
جدول ۱: انواع فرسودگی در بافت های شهری و اقدامات.....	۲۱
(منبع: نگارندگان).....	۲۱
شاخص های بافت فرسوده.....	۲۲
بافت های تاریخی و ارزشمند.....	۲۲
گونه های مداخله در بافت فرسوده.....	۲۳
مداخله کالبدی.....	۲۳
مداخله اقتصادی.....	۲۴

۲۴	مداخله اجتماعی-فرهنگی
۲۷	فصل دوم: تعاریف، مفاهیم و نظریات مرتبط با بهسازی بافت‌های فرسوده و تاریخی
۲۸	تعاریف مرتبط با بافت‌های فرسوده
۲۸	- احیاء (باززنده سازی)
۲۸	- بهسازی
۲۸	- نوسازی
۲۸	- بازآفرینی شهری
۲۸	- محدوده‌ها - محله‌های هدف
۲۹	- سکونتگاه‌های غیررسمی
۲۹	- ساماندهی
۲۹	- توانمندسازی
۲۹	- توسعه درونی
۲۹	- محدوده تاریخی شهرها
۳۰	بررسی دیدگاه‌ها و نظریات مرتبط با بهسازی و نوسازی بافت‌های فرسوده
۳۵	رویکردهای متداول طراحی شهری در برخورد با بافت تاریخی
۳۷	۶- چارچوب مفهومی پژوهش و انتخاب رویکرد نظری
۳۷	۳-۶-۱ مروری بر نظریه‌های طراحی شهری
۳۸	۳-۶-۲ نظریه مفهومی یکپارچه (جامع)
۳۸	۳-۶-۳ چارچوب نظریه ماهوی
۴۰	۳-۶-۴ جنبه‌های فرم شهر
۴۰	۳-۶-۵ مدل مکان
۴۳	۳-۶-۶ تعامل مفاهیم
۴۳	۳-۶-۷ بعد ماهوی
۴۳	- کالبد
۴۵	فعالیت

۴۸	بعد رویه ای
۴۸	-مشارکت
۵۰	-بعد اقتصادی
۵۵	نمونه هایی از عناصر قابل استفاده در بهسازی بافتها
۵۷	لبه آب
۵۸	توقعات موضوعی از کناره
۵۸	-سرزندگی
۵۹	-انعطاف پذیری
۶۰	رودخانه
۶۱	رودخانه های شهری
۶۱	نقش و عملکرد رودخانه
۶۲	انواع رودخانه ها
۶۲	-رودخانه های دائمی
۶۳	-کناره رود دائمی
۶۷	-توقعات موردی از کناره رود دائمی
۶۸	-سرزندگی
۷۱	-انعطاف پذیری
۷۲	-ایمنی
۷۶	-کناره رود فصلی
۷۷	-توقعات موردی از کناره رود فصلی
۸۳	منابع فضای سبز
۸۵	انواع فضاهای سبز شهری
۸۶	۳-۵-۱ عملکردهای فضای سبز در ساخت کالبدی شهر
۸۶	-عملکرد اکولوژیکی
۸۷	-عملکرد اجتماعی - روانی

۸۷	۳-۵-۲ معیارهای مکان گزینی فضای سبز شهری
۸۷	مرکزیت
۸۷	سلسله مراتب
۸۷	دسترسی
۸۸	تقسیمات فضای سبز
۸۹	تاثیر فضای سبز در کنترل عبور و مرور
۸۹	۳-۵-۳ اصول طراحی فضای سبز شهری
۹۰	ویژگی های بصری در گیاهان
۹۰	نقطه
۹۱	خط
۹۳	فصل سوم: نمونه های انجام پذیر فضا داخلی و خارجی
۹۴	بررسی پژوهش های انجام شده
۹۵	بررسی نمونه های داخلی و خارجی
۹۵	پروژه بازسازی شهر بیروت-لبنان
۹۷	ضرورت تهیه طرح جامع مرمت شهری:
۹۷	هدف تهیه طرح جامع مرمت شهری:
۹۹	اقدامات:
۱۰۲	- پروژه بازسازی شهر لوتون - فرانسه
۱۰۵	- پروژه بازسازی شهر بارسلون - اسپانیا
۱۰۶	- پروژه بازسازی رودخانه تومور - پرتغال
۱۰۶	ارزیابی منظر و معرفی منابع بالارزش:
۱۰۷	- طراحی سبز راه تومور در طول رودخانه نابو:
۱۰۷	عملکرد:
۱۱۲	بررسی نمونه های داخلی
۱۱۲	- پروژه بازسازی محله جماله اصفهان

- ۱۱۳ - پروژه باسازی محله سیروس تهران.....
- ۱۱۴ نقد و بررسی و نتیجه گیری نمونه های انجام شده.....
- ۱۱۵ فصل چهارم: پیشنهاد برای بافت تاریخی سامان میدانی شهر تبریز.....
- ۱۱۶ تعریف و تحدید دامنه مطالعه و تدوین چشم انداز مقدماتی.....
- ۱۱۷ بررسی اسناد فرادست.....
- ۱۱۸ اهداف :.....
- ۱۱۹ کالبد محله میدان کاه تبریز.....
- ۱۲۰ فرم کالبدی محله میدان کاه.....
- ۱۲۰ فعالیت در محدوده میدان کاه.....
- ۱۲۲ تاسیسات و تجهیزات شهری :.....
- ۱۲۷ معنا و میدان کاه.....
- ۱۲۷ -مبحث مشارکت و بعد اقتصادی در میدان کاه.....
- ۱۲۸ بررسی مسائل، مشکلات و راهک ها از دیدگاه مسئولین.....
- ۱۳۰ تحلیل ویژگی های زیست محیطی مضامین اجتماعی.....
- ۱۳۱ مولفه عملکردی ریخت شناسی.....
- ۱۳۱ تحلیل ویژگی های زیباشناختی و حمل و نقل و ترافیک.....
- ۱۳۲ تدوین چشم انداز.....
- ۱۳۴ اهداف کلان و خرد و سیاست های طراحی.....
- ۱۳۴ بافت فرسوده میدان کاه.....
- ۱۳۶ - ساختار اقلیمی - طبیعی.....
- ۱۳۶ - اهداف خرد.....
- ۱۳۶ - نظام فرم کالبدی.....
- ۱۳۷ - هدف کلان.....
- ۱۳۷ -اهداف خرد.....
- ۱۳۹ - نظام فضاهاى همگانی و منظر شهری.....

- ۱۳۹هدف کلان
- ۱۳۹اهداف خرد
- ۱۴۰نظام حرکت و دسترسی
- ۱۴۱هدف کلان
- ۱۴۱اهداف خرد
- ۱۴۲نظام کاربری زمین
- ۱۴۲هدف کلان
- ۱۴۲ب - اهداف خرد
- ۱۴۳۵-۱ جمع بندی
- ۱۴۵ارائه آلترناتیوهای ماحی
- ۱۴۵الف-گزینه پیشنهادی اول
- ۱۴۹ب-گزینه پیشنهادی دوم:

پیشگفتار

بافتهای فرسوده شهری که شامل فرسودگی اقتصادی، فرسودگی فرهنگی، فرسودگی اجتماعی و... می باشد. بخش عظیمی از شهرها را به خصوص در شهرهای بزرگ به خود اختصاص داده و سرمایه عظیم مکتب کالبدی شهر را تحت تاثیر خود قرار داده است.

محلات تاریخی شهرها به دلیل بی‌مسئولیت بودن از سابقه تاریخی و مطرح شدن به عنوان ثروت فرهنگی اجتماع، نیاز به احیای فرهنگی و اجتماعی، در کنار احیای کالبدی و اقتصادی دارند. این احیا به صورت یک فرایند سعی در برقرار سازی ارتباط با گذشته، ارزش و آرج نهادن به آن، تصحیح و تقویت الگوهای رفتاری مناسب به عنوان با فرهنگ و به وجود آوردن یا تقویت فضاها و مکان‌هایی دارد، که صحنه بروز انواع تظاهرات اجتماعی باشند.

بافتهای مسئله دار شهری چندی است که موضوع مباحث زیادی در عرصه شهر سازی کشور گردیده است. لزوم مداخله در بافت شهرها از هنگامی احساس گردید که کالبد شهرها نتوانستند همگام با زندگی جاری در آنها به پیش آیند. نخستین مداخلات خود ضربات جبران ناپذیری بر پیکر شهرهای ایرانی وارد آورد. این مداخلات تحت تاثیر مدرنیزاسیون وارداتی صورت پذیرفت که هیچ سنخیتی با شهر کهن ایرانی ندارد و باعث از هم گسستن شالوده شهرها گردید. شهرهای کهن با به وجود آمدن مظاهر زندگی مدرن و امروزی جذابیت سکونتی شان را از دست دادند و حومه ها محل توسعه و رشد شهرها گردیدند و بخشهای جدید به صورت مدرن و فاقد هویت شکل گرفتند و شهر قدیمی به حال خود رها گردید.

ارتقای کیفی شهرهای ایرانی بدنبال عدم پیگیری مدیران شهری طی دو دهه گذشته، بخش فراموش شده اسناد هدایت و نظارت شهری بوده است، در حالیکه اخیراً ارزش های کیفی عرصه عمومی شهرها برای متولیان شهری از وزارتخانه گرفته تا شهرداری به موضوعی با اهمیت تبدیل شده است. هدف عمده در این تحقیق آگاهی از مجموعه عوامل و علل شکل گیری بافت های فرسوده شهری بخصوص در نمونه تبریز و نقد و بررسی عوامل تأثیر گذار در ابعاد مختلف و ارائه راه حل های علمی و منطقی جهت کاهش سرعت فرسودگی و احیاء و بازگشت حیات مجدد به این بافت ها با هدف تأمین حداقل نیازهای اساسی و ضروری است.

انشالله که ادامه مطالعات محققین در زمینه های بافت های فرسوده شهری کمک شایانی به مجریان شهرداری تا بتوانند تا در احیای این بافت ها و زیباسازی و امن سازی این فضاها قدم های مؤثر و ثمری برداشته شود.

مولفان

دکتر جواد حاجی علی زاده

نسرین دنیافر